

Kanttekeningen en berichten

Tentoonstelling „Oosterse Schatten”

4000 jaar Aziatische kunst

4 Juli—10 October 1954

H. F. E. VISSER

Onze grote Zomertentoonstelling van dit jaar, door het Rijksmuseum en de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst georganiseerd, toont een aanzienlijk gedeelte van het belangrijkste dat Nederland in zijn particuliere collecties en in zijn musea op het gebied der Indische kunst (India, Ceylon, Birma, Thailand, Indo-China, Nepal en Indonesië) en op dat der kunst van Tibet en Oost-Azië (China, Japan en Korea) bezit. De bezoeker zal constateren, dat voor een land van de omvang als het onze, het bezit aan Aziatische kunst van veel betekenis, en vooral van grote verscheidenheid is.

Een overzicht van Aziatische kunst in Nederland is niet compleet, zonder daarin een selectie van de verzamelingen van het in het Rijksmuseum gevestigde Museum van Aziatische Kunst te betrekken; vandaar is dan ook het beste uit dit Museum naar de zalen van de Oostelijke binnenplaats, waarin de laatste jaren de grote door het Rijksmuseum georganiseerde exposities werden gehouden, overgebracht. Het Museum van Aziatische Kunst is gedurende de tentoonstelling 'Oosterse Schatten' gesloten.

Hieronder volgt een greep uit de uitzonderlijk belangrijke stukken en groepen van werken, die op deze zomertentoonstelling te zien zijn. Wanneer met het vroegste begonnen wordt, dan moet allereerst een serie van praehistorische Chinese ceramiek, bezit van Mevr. Bourdrez te Amsterdam, worden genoemd. Mevr. Philips te Eindhoven stond o.m. een grote Chinese bronzen Ting (bolvormig lichaam op drie poten) uit de zo verfijnde late Chou periode (ca. 600—200 v. Chr.) af. Niet onvermeld mogen blijven de vroege Chinese bronzen der collectie van Mevr. van der Mandele te Bloemendaal. De grootste verrassing, ja, zelfs een openbaring, voor de bewonderaars van Chinees porselein, is de uit meer dan 150 stuks bestaande inzending van de Heer H. M. Knight uit Den Haag. Van veel belang is ook de vroege en late Chinese ceramiek uit het Gemeentemuseum, Den Haag. Een keuze uit de reeds herhaaldelijk geprezen verzameling Chinese schilderkunst en calligrafie van Dr van Gulik, draagt wel in het bijzonder bij tot het slagen van de afdeling Chinese picturale kunsten. De leiding der tentoonstelling prijst zich voorts gelukkig, dat Mevr. Verburgt-Kramers in

Den Haag, haar beroemde Chinese Boeddhistische schildering heeft willen afstaan. Na jaren zal men ook weer de uitzonderlijk fraaie Chinese wand-schildering van Mevr. Westendorp kunnen bewonderen. Maar dit is slechts een van de vele tientallen werken, die Mevr. Westendorp afstond. Het is insiders bekend, dat de series vroege Japanse ceramiek voor de Theeceremonie ten hare huize, door geen ander complex van dien aard in het Westen overtroffen worden. Deze groepen uit haar bezit zijn ruim vertegenwoordigd.

Om bij de Japanse kunst te blijven: een der voor-aanstaandste verzamelaars van Japanse prentkunst in Europa, de Heer Lieftinck te Haren bij Groningen, heeft ons op de royaalste wijze geholpen. Dr J. A. Bierens de Haan te Amsterdam en Dr J. L. Addens te Ter Apel, die zich sinds jaren op het bijeenbrengen van Japanse surimono (kleine hout-snedes, die door veelal beroemde meesters voor feestelijke gelegenheden werden ontworpen) specialiseerden, stonden fraaie en belangrijke exemplaren af. Door medewerking van Mevr. Hondius-Crone, wijlen Dr E. Heldring en de Heer G. Oudshoorn, kunnen wij, naast de Koreaanse schildering van het Museum van Aziatische Kunst, nog vier Koreaanse peintures tonen. Jhr. Six van Wimmenum stond enige superieure specimina der Koreaanse ceramiek af.

Dank zij de voortreffelijke medewerking van het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden en van het Koninklijk Instituut voor de Tropen te Amsterdam, werden de inzendingen Hindoe-Javaanse kunst van het grootste belang. Laatstgenoemde instelling stond een groot Oost-Javaans stenen beeld af, dat tot de topstukken van de Indonesische zaal behoort. Het Leidse museum zond prachtige kleinere stenen beelden en een imposante reeks kleine bronzen figuren in. Het laat in Amsterdam ook enige topstukken van zijn onvolprezen afdeling Tibetaanse kunst zien.

Een verzamelaar, die ongenoemd wenst te blijven, verleende een bijzondere glans aan de inzendingen Indonesische kunst, door ons te verrijken met een serie voornamelijk Oost-Javaanse sieraden in goud, die in het Westen, als groep, niet wordt overtroffen. Ten slotte noemen wij uit Den Haag nog fraaie vroege Chinese kunst uit de collectie van Mr. Frederiks, uit het Noorden importante stukken uit Leeuwarden (Ottema/Princessehof), Groningen (Chinese ceramiek uit het Museum van Oudheden, een uiterst fraai Japans Nô masker van de Heer Kort) en uit Amsterdam verschillende fraaie stukken uit het bezit van Mr O. Domela Nieuwenhuis en vroege Chinese ceramiek van de Heer J. van Lier. Uit het Gooi verleenden, naast Jhr. Six, de Heer en Mevr. Kleiweg de Zwaan welkome hulp om de tentoonstelling te doen slagen.

Bovenstaande opsomming is zeker ver van volledig, er werd slechts een greep gedaan, waarbij hetgene dat uit het Museum van Aziatische Kunst komt, onvermeld bleef. Het is, in alle bescheidenheid, t.a.v. enige onderdelen der expositie, van veel belang. De paar omvangrijke stukken, zoals de Dansende Çiva en het grote Chinese houten beeld,

moeten tot de topstukken, in hoedanigheid en omvang, van deze tentoonstelling worden gerekend. Er is naar gestreefd deze expositie aesthetisch en kunsthistorisch zo verantwoord als mogelijk te maken, haar van extra belang te doen zijn door het tonen van een groot aantal Indiase en van een kleinere reeks Perzische miniaturen (die aansluiten bij de groep Moghul miniaturen uit India). Een voornaam doel van deze uitgebreide expositie is te laten zien wat ons land na lange jaren van verzamelen door particulieren en musea, thans op het onderhavige gebied heeft bereikt. Velen zal dat zeker verrassen.

Bij enige etsen van Odilon Redon

K. G. BOON

De eerste tentoonstelling van het werk van Odilon Redon werd in ons land in 1894 in de Haagse Kunstkring gehouden. De Kunstkring was in die tijd een zeer levend centrum, waar men ten volle openstond voor de nieuwe stromingen. De catalogus van de tentoonstelling is door de inleiding van Jan Veth

Odilon Redon, *Vision de rêve, 1e staat; ets*

een document van betekenis geworden. Niet alleen, omdat Veth op meesterlijke wijze de kunst van Redon beschrijft maar ook omdat zijn voorwoord de gevoelens weergeeft, waarmede de kunstenaars in die jaren het werk van Redon in zich opnamen. De belangstelling voor Redon was toen nog tot een kleine kring beperkt. Behalve André Bonger, die Redon al enige jaren kende, waren het hoofdzakelijk kunstenaars, die werk van Redon voor de tentoonstelling afstonden. Men vindt achter de nummers van het tentoongestelde de namen van Toorop, Zürher, Saar de Swart, Jan Veth en, merkwaardig genoeg, die van Isaac Israëls. De schrijver Ary Prins behoorde ook tot de inzenders. De tekst van Veth is zeer evocatief. Er spreekt een fin-de-siècle verwijlen bij droefgeestigheid uit, een huivering voor het mysterieuze, dat Redon in zijn tekeningen en lithografieën schijnt op te roepen. Maar ondanks de indringende kijk, die Veth op het werk van Redon bleek te bezitten, wist hij in zijn tekst toch niet te vermijden, dat men soms meer aan Toorop's vroege tekeningen moet denken, bij zinnen als: 'tekeningen, waar elke lijn een schrijn van zuchten is' dan aan de veel simpeler en directer kunst van Odilon Redon.

Eerst nu is dit duidelijk, nu men bemerkt, dat Redon maar zeer betrekkelijk onder de symbolisten te rangschikken valt; nu vooral ook duidelijk wordt, hoezeer Redon in sommige opzichten zijn tijd vooruit was, zodat hij eerder een voorloper van het surrealisme kan heten dan een symbolist à la Huysmans. Zijn werk dateert minder dan dat van Maurice Denis bv. of andere symbolisten als Henry Martin, Filiger of Charlos Schwabe, wier namen thans vrijwel vergeten zijn.

Weliswaar staat Redon in zijn bespiegelingen zeer dicht bij zijn tijdgenoten en vertolkt hij veelal ook gevoelens, die hij met hen gemeen had, maar soms, bv. als hij spreekt over zijn oudere vriend, de botanicus Armand Clavaud, is hij zodanig vervuld van het metafysische, dat de woorden, waarmede Carrière het kunstenaarschap omschreef 'l'homme visionnaire de la réalité' eerder op hem betrokken kunnen worden, dan op Carrière zelf. Voelde Redon het zo, toen hij in zijn notities van 1903 aantekende, dat men Carrière dit visionnaire zeker niet kan toeschrijven? Redon moet in alles het ephemere gevoeld hebben, vandaar ook zijn stelselmatig afwijzen van de contour, vandaar zijn voorliefde voor de houtskooltekening en zijn grote liefde voor de lithographie, die met haar 'estompé' en met haar diep-fluwelig zwart de diepste duisternis kan oproepen, zodanig, dat elke vorm hierin een schim lijkt.

Heel zelden heeft Redon de etsnaald gebruikt. In zijn jeugd te Bordeaux maakte hij enkele proeven, waarin de invloed van zijn leermeester Bresdin zo sterk is, dat men enkele voor het werk van Bresdin zelf zou kunnen laten doorgaan. Deze techniek met haar doorgaans positieve en krachtige lijn moet hem voor moeilijke opgaven gesteld hebben. Nadat hij zichzelf gevonden had, na het crisisjaar 1870, vervulde het lithograferen hem zozeer, dat hij weinig behoefte schijnt gehad te hebben om het etsen weer